

MOLNIŠKA ČETA — prva partizanska četa v Sloveniji

Dosedanja vsebina

Molniška četa je imela svoje korenine že v predvojnem delovanju zadvorske Svobode, ustanovljene leta 1927, in po prepovedi Svobode leta 1935, v Vzajemnosti. Že leta 1924 je delovala v Zadvoru prva skopska skupina in na pobudo komunistov in pod okriljem socialdemokratov je bilo ustanovljeno delavsko društvo Svoboda, v okviru katerega se je pozneje odvijalo celotno napredno politično delovanje v bivši občini Dobrunje. Tu so se kalili poznejši borci Molniške in drugih enot, tu so se učili prvih mislih marksizma-leninizma. V Zadvoru in v okoliških vaseh je večina njih dočakala tudi razpad stare jugoslovanske vojske in prihod okupatorja. V dneh razpada so člani Svobode intenzivno zbirali orožje, s katerim je bila kasneje opremljena Molniška četa, pa tudi druge enote, ki so pozneje delovale na tem področju. Tu so dočakali tudi noč med 12. in 13. julijem, ko so hoteli Italijani z enim mahom zlomiti moč predvojnega revolucionarnega gibanja na tem področju in aretirali 18 svobodašev.

Bralcem se avtor tega podlistka opravičuje, ker je pomotoma zašlo v tekst ime Vinka Hohkrauta. Pravilno se glasi: Lojze Nusdorfer je prišel k Tončki Berčič v Zadvor z obvestilom, da bodo to noč aretacije.

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Vsi tisti, ki so se aretaciji umaknili, so se na pobudo Jožeta Moškriča 13. julija dopoldan zbrali v „Grabnah“ tik italijanske posadke in tam so se odločili, da se popoldan ob dveh dobe v Zadvorskih hribih. Tam se je zbralo okoli 40 članov Svobode Zadvor. Izvolili so komandirja čete — Feliksa Vidergarja — in politkomisarja Franca Kocjančiča. Od navzočih se jih je več odločilo vrniti se na svoje domove, 13 pa se jih je pomaknilo dalje proti Molniku, kjer sta Feliks Vidergar in Tone Marolt izbrala prostor za prenočevanje. Teh 13 tovarišev je sestavljalo prvo partizansko — Molniško četo; bili so to: Feliks Vidergar, Jernej Gašperič, Stane Keber, Jože Moškrič, Lojze Mavrič, Franc Kocjančič, Franc Miklavc, Franc Gorše, Miha Berčič, Jože Kocjančič, Rudolf Muzga, Pavle Berčič in Rudolf Šimenc.

Druga, ki so bili v tej situaciji dossegli in ki so se aretaciji izognili, je Jože Moškrič sklical na posvet na rob vasi, 100 metrov daleč od italijanske postojanke — „grabne“. Tam je po kratkem posvetu padla odločitev, naj se vsi osamljeni zberejo popoldne ob dveh v Zadorskem hribu. Tja je ob navedenem času prišlo precej več tovarišev, kot so sprva mislili, tako da bi lahko tedaj ustanovili četo 30 do 40 moških, če bi bilo potrebno in če bi bila situacija jasna. Na tem sestanku je spregovoril Jože Moškrič, orisal nastali položaj ter poudaril pripravljenost odgovoriti na okupatorjevo akcijo s silo. Če pa hočejo obstajati kot vojska, potem morajo imeti tudi komando. Iz posveta in dogovora je izšlo, da je bil za komandirja izvoljen Feliks Vidergar in za političnega komisarja Franc Kocjančič, oba komunisti in doma iz Zadvoja.

Na tem posvetu je bilo dogovorjeno, da se nekompromitirani tovariši, kot Tone in Franc Marolt, Anton in Avgust Vidergar, Lojze Trtnik in drugi vrnejo na teren zaradi praznine, ki je nastala po aretaciji 18 tovarišev.

Takoj po tem aktu je Jože Moškrič odšel v Ljubljano poročati na glavno poveljstvo in po instrukcije za nadaljnje delo čete, ostalih 13 tovarišev pa je odšlo naprej proti Podmolniku in tu so ustanovili Molniško četo kot prvo partizansko četo na Slovenskem. Miha Berčič-Maks, Pavel Berčič, Jernej Gašperič, Franc Gorše, Stane Keber-Kogo, Franc Kocjančič-Stari, Jože Kocjančič, Franc Miklavc, Alojz Moškrič-Trocki, Jože Moškrič-Ciril, Rudolf Muzga, Rudolf Šimenc in Feliks Vidergar-Burko.

K borcem Molniške čete pa štejemo tudi poznejšega narodnega heroja Toneta Trtnika iz Zadvoja. Ta komunist od leta 1928 je bil izredno organizacijsko sposoben in je imel veliko zaslug za izvrstno delovanje predvojnega Svobode in Vzajemnosti v Zadvoru. V noči aretacij mu je uspelo skriti se, toda zaradi pred kratkim opravljene operacije ni bil kos predvidenim naporom partizanstva. Zato je odšel v Ljubljano in se javil na glavnem poveljstvu. To ga je poslalo na partijsko delo na Ljubljansko barje in na Ig, nato pa v Kočevje, kjer je postal član okrožnega komiteja KPS za Kočevje. Aprila leta 1942 so ga Italijani zaradi izdajstva ujeti in 11. junija 1942 v Ljubljani ustrelili.

Po formiranju čete so se borci pomaknili na severno pobočje Molnika, kjer sta Feliks Vidergar in Anton Marolt izbrala kraj za prenočevanje. Marolt je prevzel tudi skrb za prenočitev in hrano, saj niso imeli ničesar s seboj in so bili pač taki, kakršne je zajela nočna aretacija. Tako o oborožitvi skorajda ni bilo moč govoriti: imeli so eno samo puško. Zato so naslednje dni porabili predvsem za zbiranje vojaškega materiala. To pa ni bilo lahko. Za tisto orožje, ki so ga imeli skrite zaprti tovariši, skoro nihče ni vedel, kje je, pri drugih pa so Italijani postavljali zasede. Tako je bila

akcija za prenos orožja k četi zelo otežkočena; so se pa tovariši hitro znašli in orožje je kmalu prišlo v roke tistim, ki jim je bilo namenjeno. Pri zbiranju tega orožja so prednjačili predvsem skopci in kot najbolj iznajdljivi med njimi Lojze Trtnik.

Dva ali tri dni po ustanovitvi čete se je v četo in na Molnik vrnil Jože Moškrič, s seboj pa je pripeljal tudi Toneta Dolinška, ki je borec zaprtega. Takrat so tudi prvič v četi obravnavali način gverilске vojskovanja.

V tistih dneh so v četi — pa tudi na terenu — dosti razpravljali o tem, kdo je sestavljal svobodašev in ga predal Italijanom. Sum je po vsej upravičenosti padel na sodelavce šentlanskega Prosvete.

V prvih dneh so se borci osvajali s „sodrug“, ker drugače takrat niso poznali. To ime je bilo poznano v vrstah svobodašev in je opredeljevalo sodelavce.

Prvi dnevi Molniške čete so minili tudi v upanju, da bo vojna kratka, ker so vsi neomajno verovali v moč SZ. Iz tega se je rodila misel, da bi vse italijanske postojanke v okolici napadli istočasno in tako zanetili splošen upor. Toda poveljstvo v Ljubljani je tako akcijo odsvetovalo.

Kmalu po ustanovitvi je četa dobila že prvega novince. To je bil Ivan Ferlež iz Zaloge, ki je bežal pred Italijani in je na Molnik prišel samo z enim čevljem. Čez nekaj dni pa je patrolja Molniške čete v taborišče pripeljala dva begunca. Izjavila sta, da sta namenjena v Bosno v partizane. Ostala sta v četi kot Viki in Pepi.

Pozneje se je v četo začelo stekati čedalje več novih borcev. Med prvimi so bili Janko Sekirnik-Simon, Ljubo Serčer, Mato Busić, Slavko Židanek in drugi. Tako je četa imela 22. julija že 24 moških in tega dne je celotno četo zaprisegel zastavnik glavnega poveljstva. Za komandirja je bil tedaj postavljen Ljubo Serčer, za komisarja pa Slavko Židanek.

26. julija se je četa odločila za prvo akcijo, in sicer za napad na italijansko preskrbovalno kolono, ki je nosila proviant za italijansko postojanko. Akcijo je vodil Ljubo Serčer, vendar ni uspela, ker se je nekemu borcu predčasno sprožila puška. Med Italijani je nastal preplah, toda Jože Kocjančič iz Zadvoja je v tej situaciji težko rnil italijanskega podoficirja. Akcija vojsko ni uspela, je pa prisilila Italijane, da so postojanko na Lipoglavu zapustili in se to vrejetno prvi primer v Sloveniji, da se je sovražnik umaknil pred pritiskom partizanov.

Dan po akciji se je k Molniški četi priključila tudi Zaloška skupina, ki jo je vodil Franc Mazovec-Risto. Ta je prišla v četo zelo dobro oborožena in je v akciji, ki jo je imela 16. julija, ubila v Benici prvega okupatorjevega vojaka na Slovenskem. To je bil Johan Toefferle.

Molniška četa se je po napadu na italijansko kolono številčno okrepila in štela že 54 moških. Tedaj je bilo odločeno, da se četa premakne na rajon Višnje gore in tam deluje. Na pohod je krenila prvega avgusta skupaj z Zaloško skupino. Toda premik na novo področje ni uspel. Vzrok je bilo slabo poznavanje terena vodilnega kadra čete — domačinom pa niso hoteli prepuštili vodstva pohoda. Delegatu poveljstva iz Ljubljane Marku Kumarju so domačini dopovedovali, da je najbolje v taki situaciji vrniti se na Molnik. Na terenu nad Dolencemv mlinom, kjer je četo zatekel dan, je prišlo celo do prepira med borci čete in borci Zaloške skupine. Ti so tedaj zapustili kraj in se vrnili na teren prejšnjega svojega delovanja. Po nesreči pa je tudi tu neki partizan sprožil strel in konec je bilo konspirativnega pohoda. V tej situaciji ni kazalo drugega, kot vrniti se na Molnik. Na grebenu nad Molnikom pa je predhodnica opazila neznane ljudi in na njih streljala. Zadelo ni nobenega, izkazalo pa se je, da je bil to dr. Aleš Bebler s spremljevalci.

Po tem dogodku sta v četo prišla Boris Kidrič in Jernej Gašperič. Tedaj je bilo odločeno, naj glavnina čete odide na Mokrc, nekaj borcev pa naj ostane. Pokazalo se je namreč, da je ta kraj zelo priročen za sprejem novih borcev, ki so prihajali iz Ljubljane. 16. avgusta je 40 borcev pod vodstvom Ljuba Serčerja krenilo na Mokrc. Med njimi je bil tudi Stane Semič-Daki kot mitraljezec.

Takrat so tisti, ki so ostali, sklenili, da naslednjega jutra premaknejo taborišče na drugo mesto. Ta nepredvideni manever pa je verjetno tej skupinici rešil življenje.

Naslednjega dne, 17. avgusta je namreč začela italijanska vojska s 3500 možmi blokirati področje Molnika in ga preiskovati. Četa pod Serčerjevim vodstvom je tik pred blokado prekorčila nevarno področje in ni prišla v stik z Italijani, skupina na Molniku pa se je tudi že premaknila v novo taborišče. Izvidnice in patrole so hitro ugotovile, kaj se dogaja okoli njih in opozorila borce, kako naj se vedejo. Vedeli so, da je najbolje, če se potuhnejo in čakajo, kaj bo, kajti če bi se 13 borcev spustilo v bitko s 3500 Italijani bi gotovo vsi popadali. Pripravili so se na morebiten spopad in čakali na zanje najprimernejšem mestu. Približno ob 3. uri popoldne pa so Italijani začeli z velikim hrupom vpiti vojakom zbor in borec Mato, ki je znal italijansko, je ugotovil, da se Italijani pripravljajo na odhod. Tako je italijanska akcija propadla in ni prizadejala partizanom nobenih izgub.

Kmalu po tem sta zaradi šibkega zdravja odšla na teren Franc Kocjančič in Rudolf Šimenc in pa Jože Kocjančič. Tako je ostalo na Molniku le še 10 borcev. Toda le za kratak čas. Novinci so se zopet začeli javljati in sredi septembra je skupina štela že 24 borcev. Pričeli so tudi z akcijami in v Panški reki pod Javorom ubili nemškega vojaka. Četa pa je likvidirala tudi več odkritih sodelavcev okupatorja.

V noči med 16. in 17. septembrom je na področje Molniške čete prišel tudi del kamniškega bataljona in tu je bila temu bataljonu predana zastava, s katero ga je odlikoval IOOF Slovenije.

Četa pa je napravila tudi več akcij, med drugimi tudi akcijo za iztirjenje vlaka s pomočjo zagozd v Gradovljah pri Zalogu, ki pa ni uspela.

Pri napadu na italijansko patroljo v Šmarju je bil ubit italijanski vojak, slovenski orožnik v italijanski uniformi pa ujet. Pri tem so zaplenili puško in revolver v municijo.

Ker so se začeli kazati čedalje bolj odkriti znaki sodelovanja nekaterih izdajalcev z okupatorji, je četa sklenila, da jih likvidira. Tako je bil 31. oktobra na kašelskem mostu likvidiran Osvald Porenta, na Vevčah Jernej Chiodi, 30. novembra Tone Porenta in 11. decembra v Polju Vinko Urankar.

V začetku novembra se je četa premaknila na Pugled — na mesto, kjer je pozneje taboril in imel tudi boj II. štajerski partizanski bataljon. S prihodom vedno več novincev sta v četo prišla tudi novi komandir in politkomisar.

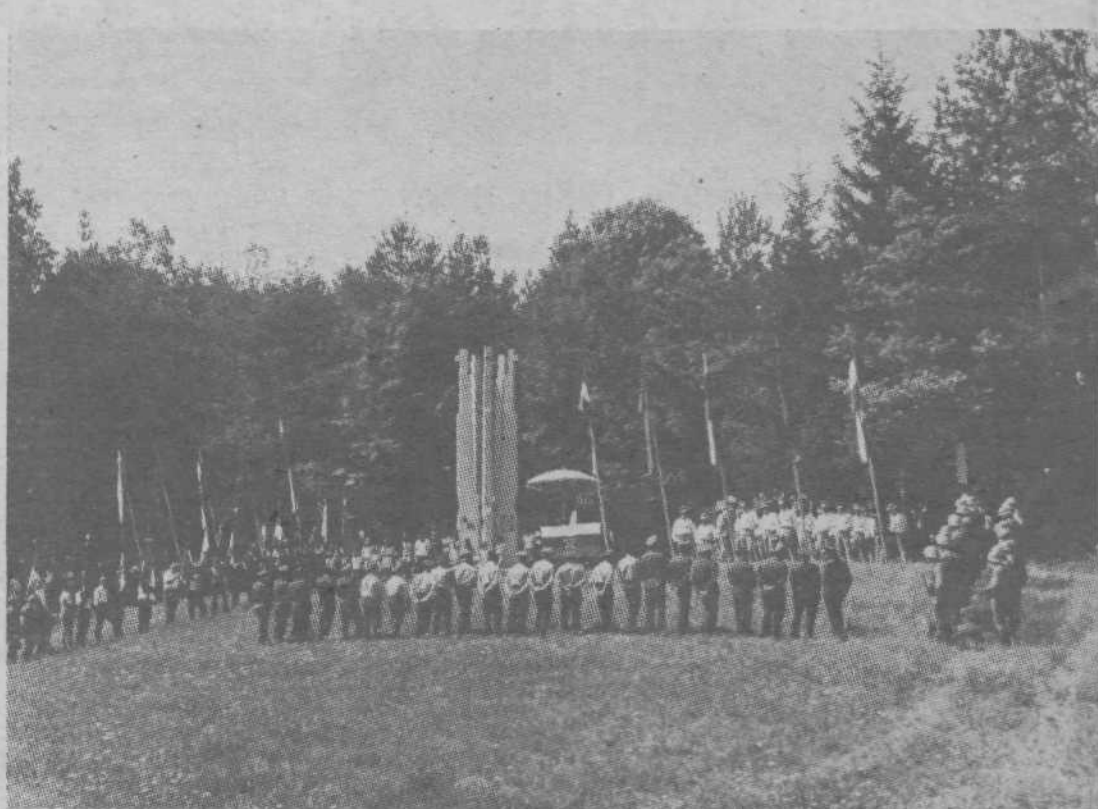
Nekaj dni zatem je četa iz Ljubljane dobila nalog na progi Ljubljana-Zagreb mirirati vlak, s katerim bodo potovali nemški piloti. Četa je bila dobro pripravljena, imela je električni vžigalnik, toda nikakor ni mogla dobiti dovolj eksploziva. Zato je odšla na pot le z majhnim kosom trotila in še nekega eksploziva. Ko pa je vlak privozil, je pod njim eksplodiral le vžigalnik. Borci so bili razočarani in so hoteli vsaj z drugim orožjem udariti po vlaku, toda takratni komandir je to preprečil. Ob tem je padlo na račun komandirja veliko kritik — poznejši dogodki so dokazali, da upravičeni, ker je ravno ta komandir pozneje tudi dezertiral.

Proti koncu novembra je četo obiskal Franc Rozman-Stane in v začetku decembra tudi Dušan Kveder-Tomaž, poznejši komandant in komisar II. štajerskega bataljona.

8. decembra je četa izpolnila zalogo municije in opravila splošen pregled fizične sposobnosti borcev. Štirje tovariši so ilegalno ostali na tem terenu, ostalih 28 pa je pod vodstvom Dušana Kveder-Tomaža 14. decembra krenilo proti Dolenjski. Proti jutru drugega dne je četa pod Srebotnjicami prišla v taborišče Stiške čete, kjer je bil formiran II. štajerski bataljon in v katerega je bila vključena Molniška četa kot III. četa tega bataljona. V sestavi tega bataljona se je udeležila boja z Nemci na Libergi in z Italijani na Primskovem kot tudi na Turjaku. Po teh bojih se je bataljon podal na Pugled, kamor je prišel 7. januarja 1942. Tu je prežimel. Februarja so bile zaradi vse večjega priliva borcev reorganizirane vse čete in prenehale so obstajati Stiška, Mokronoška in Molniška četa.

Krvni davek med borci — ustanovnimi člani te čete je bil velik in jih je od 13 borcev, ki so stopili v partizane 13. julija, preživelo le 5 in od teh le 2 v operativnih enotah.

Padli so: Jernej Gašperič, ustrelen od Italijanov v Ljubljani 11. maja 1942; Lojze Moškrič, padel v bojih II. grupe odredov na Goren-

Veličasten je bil pogled na prireditveni prostor ob proslavi 30-letnice ustanovitve Molniške čete

skem kot namestnik politkomisarja Jankovega bataljona, Pavel Berčič, mitraljezec, padel v bojih II. grupe na Gorenjskem, Franc Miklavc, padel v roški ofenzivi, Franc Gorše, padel maja 1942 v II. grupi odredov, Jože Moškrič, narodni heroj, težko ranjen od fašistov in bele garde 22. februarja 1943 in nato ubit na Polici, Rudi Muzga, ujet od Italijanov in 23. marca 1943 ustreljen v Pod-

lipoglavu, Franc Kocjančič, umrl zaradi posledic vojne 1945.

Molniška četa je kot prva partizanska četa na Slovenskem častno izpolnila svojo dolžnost do domovine. V tedanjih okoliščinah, ko se je osvobodilni boj šele porajal, je imela razne težave zaradi neizkušenosti in nepoznavanja partizanskega vojskovanja, pa tudi kot vsak, ki zaorje ledino. So pa njene izkušnje

koristile drugim, na napakah so se tudi učili. Tako je ta četa obstajala in delovala od 13. julija 1941 do 7. januarja 1942 in skozi njene vrste je šlo nešteto borcev in poznejših funkcionarjev. Na to četo smo lahko posebno ponosni občani občine Moste-Polje, saj je bila ustanovljena na njenem terenu in povečini tudi iz njenih prebivalcev.

EDO SVETEK

OBRAMBNA VZGOJA PREBIVALSTVA

VEDNO PRIPRAVLJENI

Zavod za napredek gospodinjstva v Ljubljani je izdelal študijo o stalnih zalogah hrane in posebne opreme v gospodinjstvu za primer vojne ali težke elementarne nesreče. Namen študije je opozoriti javnost na potrebo ustvarjanja stalnih zalog hrane in zaradi morebitnih nenadnih izjemnih dogodkov in izrednih družbenih situacij tudi v družinah z nizkimi osebnimi dohodki. Izkušnje iz preteklosti namreč kažejo, da se ob takih dogodkih založijo z živili in opremo predvsem tisti sloji prebivalstva, ki so materialno dobro situirani.

Ne gre za nikakršno paniko ali za preplah, pač pa za realno skrb odgovornih dejavnikov, ki morajo pripraviti prebivalstvo na vse možne življenjske situacije, kakršne nam bi jih v morebitni vojni vsilil sovražnik. Ta skrb sodi v okvir siceršnjih pri- zadevanj, da se zavarujemo pred negotovostjo jutrišnjega dne, kot — denimo — imamo v hiši priročno blagajno, hranilno knjižico in podobno.

Ni namreč težko predvideti, da bi morebitna vojna ali katastrofalni potres zlasti v začetnem obdobju povzročila velika zastoje in težave v proizvodnji in transportu, skratka v preskrbi prebivalstva z živili. Težave, ki bi nastale v preskrbi zlasti v prvem obdobju, bi bile bistveno ublažene, če bi sleherni gospodinjstvo razpolagalo z ustreznimi zalogo živil za nekaj dni in s potrebno opremo. Tu velja še posebej upoštevati potrebe dojenčkov, malih otrok ter starih in bolnih ljudi.

PLANIRANI NAKUPI ŽIVIL

S tem, da se iz varnostnih razlogov založimo z živili, si tudi prihranimo čas, trud in denar ter zagotovimo pravilno prehrano. Tako izračunamo, da marsikatero gospodinjstvo potrebuje za nakupovanje tedensko najmanj 3 ure in letno 50 ur. Za štirčlansko družino tehtajo živila tedensko približno 50 kg in porabimo zanje 38 % dohodka. Večina ljudi ima premalo denarja — vsaj kar zadeva dejstvo, da želi imeti vsakdo več kot si lahko privošč. Zato moramo skrbeti za to, da dobimo za denar, ki ga imamo, kar največ.

V začetku meseca si potrošniki nabavljajo živila, ki infrazo daljšo dobo trajanja — npr. za mesec dni, sveže blago nabavljajo za teden dni, medtem ko kruh, mleko ipd. kupujejo dnevno. Zraven še vsak teden kompletirajo zalogo s svežim mesom,

sadjem in zelenjavo. Zaloge suhe in mobilne hrane si nabavijo zaradi prerezdelitve stroškov v treh obrokih, to je vsak mesec 1/3. Od četrtega meseca dalje bodo kupovali samo osnovno zalogo živil. Živila iz dopolnilne zaloge bodo porabili, preden jim bo potekel rok trajanja. Za porabljene količine živil iz dopolnilne zaloge v vsakdanjih jedilnikih bodo zmanjšali nakup osnovne zaloge. Pri nakupu naslednjega meseca bodo porabljena živila iz dopolnilne zaloge zopet kupili. Tako se stroški ne bodo bistveno povečali.

STANDARDNI ZAVITKI

Namesto osnovne in dopolnilne zaloge, ki si jo gospodinjstva lahko sama sestavijo ali upoštevajo navodila, bi lahko potrošniki kupovali standardne zavitke, ki bi jih vnaprej pripravila trgovina. Izdelani so predlogi za tri vrste standardnih zavitkov. Vsak standardni zavitek naj bi bil sestavljen iz dveh različnih količin živil, in sicer za dvočlansko in štirčlansko gospodinjstvo. Osnovni zavitek bi vseboval živila za osnovno štirčlensko zalogo, ki bi ga vsako gospodinjstvo enkrat mesečno kupilo in v celoti porabilo. Drugi standardni zavitek bi vseboval živila za dopolnilno enotedensko zalogo suhe hrane. Življenjska doba živil je vsaj 6 mesecev. Gospodinjstva bi ta živila postopoma porabila in zamenjavala za sveža. Tretji standardni zavitek vsebuje vsa živila za dnevno zalogo suhe hrane. To zalogo hrane bi prebivalstvo vzelo s seboj v primeru evakuacije, je pa primerna tudi za dvodnevni izlet. Tudi pri tem zavitku je življenjska doba živil vsaj 6 mesecev.

VSESTRANSKO UPORABNA OPREMA

Mnoge družine imajo že danes ustrezno opremo za izlete, taborjenje, daljša potovanja in podobno.

Zgodovinarji o Molniški četi molčijo

Iniciativni odbor za proslavo 30-letnice ustanovitve Molniške čete je v sorazmernem kratkem času opravil veliko delo. Poleg vsestranskih priprav za osrednjo proslavo, ki je bila 18. julija v bližini Zadvoja in so na njej odkrili spomenik Molniški četi, so izdali tudi brošuro o tej prvi partizanski četi v Sloveniji.

V okusno opremljeni brošuri je na 90 straneh zbrano gradivo, ki naj bi tudi za-

namcem pričalo o slavnih dneh bojev in zmag na vzhodnem delu Ljubljane.

Seveda v tako kratkem času ni bilo moč zbrati vsega bogatega gradiva o Molniški četi, ki šele sedaj dobiva tisto mesto v zgodovini slovenskega partizanstva, ki ji po pravici pripada. Zato pa bo brošurca služila tudi zgodovinarjem kot dragocen vir za pisanje zgodovine o prvi partizanski četi v Sloveniji.

JAVOR

V Javoru nameravajo zgraditi novo cesto, ki naj bi bila manj strma. Že pred več meseci so zato vaščani sklenili, da bodo uvedli samoprispevek. V ta namen je vaški odbor SZDL v začetku avgusta priredil tudi veselico. Čisti dobiček je namenil gradnji nove ceste. To naj bi bil tudi prvi denarni prispevek zanje. Vaščanom in drugim številnim udeležencem se je na veselici predstavil Javorski trio, ki je prijetno zabaval navzoče.

Poleg tega je vasi zelo potreben nov vodovod. Tudi pri tem bodo zelo veliki stroški, a s skupnimi naporom vaščanov in družbene pomoči upamo, da bo šlo.

A. B. JAVOR

Ustanovitelj in izdajatelj: Občinska konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Ljubljana-Moste-Polje — Glavni in odgovorni urednik: Bogdan Sturm — Ureja uredniški odbor: France Fajdiga (tehnični urednik), Slavko Gerlica, Marjan Moškrič, Milan Pritekelj (lektor), Primož Pohleven in Edo Svetek. Uredništvo in uprava: Ljubljana, Ob Ljubljani 42/II, telefon 315-980, tekoči račun pri SDK Ljubljana Obk SZDL Ljubljana-Moste-Polje, Naša skupnost. Celoletna naročnina 3,60 dinarjev, posamezna številka 0,30 par — Tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Rokopisov ne vračamo!